

ZNAČAJAN PRINOS HRVATSKOJ FRAZEOLOGIJI

Antica Menac

HRVATSKA FRAZEOLOGIJA

(Zagreb, Knjigra, 2007.)

Frazeologija se počela izdvajati iz leksikologije kao samostalna lingvistička disciplina polovinom prošloga stoljeća, dok se u Hrvatskoj zanimanje za frazeologiju pojavilo sedamdesetih godina prošloga stoljeća zahvaljujući Antici Menac. Kao rezultat njezina tada započetog rada na uspostavljanju i usustavljanju hrvatske frazeologije, dugog četrdeset godina, nastala je knjiga *Hrvatska frazeologija*. U knjizi su sadržani neznatno prerađeni i uređeni radovi koje je autorica objavljivala od 1971. sve do 2005. godine. Autorica razmatra ponajprije hrvatsku frazeološku problematiku, ali i kontrastivnu frazeologiju.

Knjiga je podijeljena u šest tematskih cjelina.

Prva tematska cjelina naslovljena *Frazemi – njihov sastav, struktura, odnosi njihovih sastavnica* obuhvaća pet poglavlja. U uvodnome poglavlju (*Sveze riječi*) autorica ističe razliku slobodnih i neslobodnih tj. frazeoloških sveza riječi, te potkrjepljuje velikim brojem primjera. Govoreći o strukturi frazema naglašava da su frazemi jedinice vrlo čvrste strukture jer se reproduciraju u gotovu obliku, a najčešće je raspored sastavnica stalan. Međutim, u nekim frazemima može doći do zamjene sastavnica, a takve frazeme naziva varijantama (npr. *bojati se/plašiti se svoje sjene, život mu visi o dlaci/niti* i sl.). U trećem

poglavlju *Neka pitanja u vezi s klasifikacijom frazeologije* donosi podjelu frazema s obzirom na njihovo podrijetlo, oblik i stil. S obzirom na podrijetlo, autorica izdvaja dvije skupine: nacionalne i posuđene frazeme, a navodi i sva područja koja su motivirala nastanak frazema (npr. književnost, glazba, kazalište, film, znanost, politika i drugo) te potkrjepljuje primjerima. S obzirom na oblik, razlikuje frazeme fonetske riječi, skupove riječi i rečenice, dok stilski izdvaja neutralnu frazeologiju od one specifične za pojedini funkcionalni stil. Posljednja dva poglavlja ove tematske cjeline povezuje kontrastivni pristup hrvatskim i ruskim frazemima (genitiv u sastavu frazema i tautološke frazeosheme).

U drugoj tematskoj cjelini *Međufrazemski odnosi* autorica smješta frazeološku problematiku u širi europski kontekst uspoređujući različite frazeološke pojave u hrvatskom i drugim jezicima (ruski, njemački, engleski, talijanski i francuski jezik). Prvo poglavlje tako donosi problematiku frazeološke sinonimije u hrvatskom i ruskom jeziku. Autorica ističe da sinonimnim možemo smatrati one frazeme koji imaju različiti sastav elemenata, a jednako ili blisko značenje pa to potvrđuje nizom primjera. Tako na primjer za značenje 'besposličiti' nalazimo u hrvatskome jeziku niz frazema: *prodavati*

zjake, sjediti prekrivenih ruku, krasti bogu dane, gubiti (tratiti) vrijeme, mlatiti praznu slamu. Zaključuje također da u frazeologiji hrvatskog i ruskog jezika dolazi do paralelne sinonimije. Drugo poglavlje posvećeno je antonimima u europskim jezicima pri čemu Antica Menac analizira način postizanja antonimskoga značenja te potkrjepljuje nizom primjera iz navedenih jezika. U poglavlju *Zajedničke semantičke grupe u frazeologiji europskih jezika* riječ je o frazemima koji su strukturno i semantički posve podudarni u hrvatskome, ruskome, njemačkome, engleskome, talijanskome i francuskome jeziku. Kao takve izdvaja na primjer: *sama kost i koža, dušom i tijelom, do posljednjega daha, imati posljednju riječ, u cvijetu mladosti* i drugi. Nakon posve podudarnih frazema zadržava se na onima koji su u navednim jezicima s obzirom na strukturu i semantički talog samo djelomično podudarni. Tako se na primjer značenje 'suviše pedantnosti' izriče različito od jezika do jezika: traženjem dlake u jajetu (talijanski i hrvatski jezik), traženjem dlake u juhi (njemački jezik). U posljednjem poglavlju autorica izdvaja znatan broj frazema kojima je ključna riječ *konac/kraj*, a zajednički su svim navedenim jezicima.

Na drugu se tematsku cjelinu nadovezuje treća naslova *Frazeologija i posuđivanje*, u kojoj autorica u prvome poglavlju otvara pitanje *svojega i posuđenoga* u frazeologiji, odnosno frazema koji čine građu međunarodne frazeologije. Riječ je o frazeologiji koja je iz različitih izvora, u različito vrijeme i na različite načine ušla u različite jezike. Pri tome frazemi prelaze iz jezika davaoca u jezik primaoca na dva načina: zadržava se neprevedeni izraz ili

se frazem potpuno ili djelomično kalkira. Na nizu primjera autorica pokazuje kako su se frazemi prenosili iz različitih jezika davaoca, te koji su zajednički izvori međunarodne frazeologije. U drugome se poglavlju usredotočuje na posuđene elemente u hrvatskoj i ruskoj frazeologiji, analizira tipove i stupanj adaptacije internacionalnih frazema u oba jezika, s osobitim naglaskom na problem grafije u ruskome jeziku. Navode se izvori međunarodne frazeologije i jezici iz kojih su oba jezika posuđivala te sve potkrjepljuje nizom primjera.

Četvrta tematska cjelina *Frazeologija i leksikografija* posvećena je, kako naslov govori, leksikografskim pitanjima: frazemima u različitim tipovima jednojezičnih hrvatskih rječnika, frazemima u Šulekovu *Rječniku znanstvenoga nazivlja* te jednom zasada zapostavljenom pitanju – stilističkoj klasifikaciji frazema u općim i frazeološkim rječnicima hrvatskoga jezika.

U petoj tematskoj cjelini *Frazeologija u književnosti* autorica obrađuje frazeme u različitim hrvatskim književnim djelima. Tako razmatra osnove frazeologije u *Osmanu* Ivana Gundulića i zaključuje da Gundulićev frazeološki fond, koji je protkan asocijacijama na stari klasični svijet, na narodnu poeziju i djela starije hrvatske književnosti, uvelike korenspondira s današnjom frazeologijom. Za razliku od Gundulićeve frazeologije visoka stila, autorica izdvaja općeuporabnu pučku frazeologiju, oslobođenu patetike u *Ribanju i ribarskom prigovaranju* Petra Hektorovića. Vrlo velike podudarnosti pronalazi u Gundulićevoj i frazeologiji Ivana Mažuranića u njegovu djelu *Smrt Smail-age Čengića*. U posljednja dva poglavlja ove cjeline osvrće se na frazeologiju u djelima

pjesnika bračkoga čakavskog izričaja pa su ta dva poglavlja zanimljiva i s dijaloškog aspekta.

Šesta cjelina naslova *Dodatni aspekti* ima dva kraća poglavlja: *Element smiješnoga u frazeologiji* i *Nove pojave u hrvatskoj frazeologiji*. U prvome poglavlju na primjerima frazema hrvatskoga jezika, razmatra koliko je u njihovu semantičkome talogu prisutan element humora. Poglavlje *Nove pojave u hrvatskoj frazeologiji* donosi načine nastajanja nove hrvatske frazeologije, a to su: izravno i neizravno posuđivanje iz stranih jezika (npr. *off the record*, *brand new*, *biti u bedu* i *sl.* iz engleskoga jezika; *biti u điru*, iz talijanskoga jezika), posuđivanje iz hrvatskih dijalekata (npr. *ni čuš ni muć*, *ni vrit ni mimo*). Izdvaja dva nova frazema nastala desemantizacijom hrvatskih riječi: *do jaja*, *do bola*, oba u značenju 'odličan, izvrstan'.

Na kraju slijedi *Popis kratica*, *Kazalo hrvatskih frazema*, opsežna *Bibliografija* i *Bilješka o autorici*.

Svi dosada pojedinačno objavljeni radovi Antice Menac u različitim publikacijama ovom knjigom postaju objedinjeni te tako dostupan i pouzdan predložak za proučavanje različitih teorijskih, metodoloških i primjenjenih aspekata frazeologije. Knjiga je pisana na visokoj znanstvenoj razini, frazeološka teorija je iznesena pregledno i jasno pa je knjiga postala i svučilišni udžbenik. Sve teorijske postavke autorica je potkrijepila brojnim i odabranim primjerima frazema hrvatskoga jezika. Iznimno važan dio knjige jest smještanje hrvatske frazeologije u širi europski kontekst, kompariranja hrvatskih s frazemima u stranim jezicima. Upravo već naglašena znanstvenost, ali i jednostavnost autoričina stila čine ovu knjigu nezaobilaznom literaturom svima onima kojima je frazeologija predmet proučavanja, ali i ne samo njima već svim filolozima i osobito studentima kroatistike i drugih filoloških studija.

Maja Opašić

PRETISAK PRVE HRVATSKOGLAGOLJSKE POČETNICE

PRVA HRVATSKOGLAGOLJSKA POČETNICA 1527., pretisak

(Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Nacionalna i sveučilišna knjižnica Zagreb, Školska knjiga, Zagreb, 2007.)

Svaka hrvatskoglagoljska otisnuta knjiga spomenik je hrvatskoj kulturi. Ukupna glagoljska ostavština dala je tako brojem malu, ali važnošću izuzetno vrijednu neveliku biblioteku otisnutih knjiga. Prvi su tiskari svoje stvaralaštvo proželi

promicanjem Božje riječi. Stvarali su u potpunoj predanosti i uvjerenju da će knjiga s otisnutim riječima doprijeti do neznanih čitatelja kao i budućih naraštaja. Važno mjesto u povijesti hrvatskoga tiskarstva, u povijesti tiskane glagoljske